

گروه آموزشی باستان شناسی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته باستان شناسی

عنوان:

پژوهش باستان شناختی آثار اسلامی سده های متاخر در انجدان و کهک (استان مرکزی)

استاد راهنما:

دکتر رضا نوری شادمهانی

دانشجو:

امیرمسعود حیدری

آذر ۹۸

واژه های کلیدی:

پژوهش باستان شناختی، اسماعیلیه، انجدان و کهک، بناها، سنگ قبرها و سنگ نگاره ها

چکیده:

پس از سقوط مراکز مذهبی و سیاسی فرقه ی اسماعیلیه در پی حمله مغولان، پیروان باقیمانده از این فرقه ی شیعی به دوران ستر و پرده پوشی فرو رفتند. اما از دوره ی تیموری به این سو احیاء مجدد ایشان آغاز گردید. با شروع فعالیت های جدید، رهبران اسماعیلیه نزاری شاخه قاسم شاهی، استان مرکزی کنونی به ویژه مناطقی چون روستاهای انجدان و کهک را برای تمرکز خود و پیروانشان برگزیدند. حاصل این انتخاب ساخت بناهایی چون آرامگاه، حمام، کاروانسرا، قلعه و خلق آثاری دیگر چون سنگ نگاره و سنگ قبرهای زیبای حکاکی شده در مناطق یاد شده می باشد. هدف اصلی این پژوهش آن بوده است که با بررسی و مطالعه آثار معماری و فرهنگی این دوره، از منظر باستان شناسی نگاهی نو به آثار باقیمانده در این مناطق داشته باشد و ویژگی های برآمده از فرهنگ اسماعیلی را مورد تبیین قرار دهد. گاهنگاری نسبی بناها و آثار فاقد تاریخ با بکارگیری ویژگی های ساختاری و تزئیناتی این بناها و تحلیل داده های فرهنگی چون سفال و سنگ نگاره از اهداف دیگر مورد توجه در این پژوهش بوده است. از دیگر سو تاثیرات شرایط مختلف اقلیمی، جغرافیایی و سیاسی، و همچنین همجواری با مراکز اصلی شیعه چون قم، کاشان و دشت وسیع فراهان در انتخاب این دو روستا از سوی امامان این فرقه بعنوان مقر اصلی فرماندهی و اقامت بلند مدت در آن مورد بررسی قرار گرفت. این پایان نامه با رهیافت پژوهش باستان شناختی و در قالب تحلیلی - تاریخی انجام پذیرفته است. بدین منظور بررسی باستان شناختی آثار بجای مانده، خوانش تحلیلی متون تاریخی، و توجه به پژوهش های قوم باستان شناختی از مهم ترین رویکردهای بکار گرفته شده در این اثر پژوهشی بوده است. بررسی و مطالعه متون کهن و واقع شدن روستاهای انجدان و کهک در منطقه ی سوق الجیشی و شاهراه جبال (عراق عجم)، نشان از پیشینه و حضور بلند مدت اسماعیلیان نخستین در این مناطق داشت. از طرفی نزدیک بودن این دو روستا به مراکز اصلی و پر قدرت شیعه تاثیر بسزایی در انتخاب این مناطق توسط نزاریان داشته است. نوع معماری، ساختار و تزئینات بکار گرفته شده در بناهای پابرجا، در کنار اطلاعات باقیمانده از تاریخ امامان نزاری ساکن در این دو روستا، حکایت از تاریخی مقارن با اواخر دوره ی تیموری و دوره ی صفوی در ساخت این بناها دارد.